

Innspill til strategi for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse.

Stopp Diskrimineringen takker for invitasjon til å komme med innspill til revidering av *Strategi for likestilling av funksjonshemmede: Et samfunn for alle 2020-2030*.

Vi er en borgerrettsstiftelse som har spesialisert oss på sivile og politiske rettigheter, og vil derfor vektlegge ivaretagelse av dette perspektivet i strategien.

Vi har ikke sortert forslagene med tanke på om de gjelder strategi eller handlingsplan.

Siden det er gått flere år, vil det først og fremst være behov for en grundig ajourføring. Særlig vil vi fremheve behovet for å styrke kunnskapsgrunnlaget.

1) Midtveisrapport og statusrapport

Vi savner en midtveisrapport for strategien som har en varighet på 10 år, og en statusrapport for handlingsplanen som utløper i 2025 og følger strategien. Bare slik kan vi få oversikt over hvordan det ligger an med gjennomføringen av strategien og status for tiltakene.

En evaluering av strategien midtveis, ville avgjort ha vært til stor nytte ved en revidering.

Vi merker oss at statusrapporter, evalueringer og eller midtveisrapport finnes for handlingsplaner for øvrige minoriteter. For eksempel foreligger nå en midtveisrapport for *Handlingsplan mot rasisme og diskriminering - ny innsats 2024–2027*, som ble lansert av regjeringen i 2023. En slik midtveisrapport var forankret i selve handlingsplanen som strekker seg over 5 år.

2) Overordnet om strategi og handlingsplan

Vår hovedinnvending mot nåværende strategi og handlingsplan for likestilling av funksjonshemmede, er at den i motsetning til øvrige sammenlignbare handlingsplaner mangler en klar retning: bekjempelse av diskriminering.

Vi minner om at også de som fikk anledning til å gi innspill, deler vår oppfatning her.¹

Vi merker oss at regjeringen hevder om *Handlingsplanen mot rasisme og diskriminering 2024-2027*:

Denne handlingsplanen er overordna på den måten at han handlar om rasisme og diskriminering retta mot alle utsette grupper. Innsatsane i planen er særleg retta mot arbeidslivet og rasisme og diskriminering som ungdom opplever.

¹ [https://www.handikapnytt.no/organisasjonene-slakter-etterlengtet-handlingsplan-for-funksjonshemmede/Borgerrettsstiftelsen - STOPP DISKRIMINERINGEN](https://www.handikapnytt.no/organisasjonene-slakter-etterlengtet-handlingsplan-for-funksjonshemmede/Borgerrettsstiftelsen-STOPP-DISKRIMINERINGEN)
- Org.nr. 985 208 786
Postboks 2474 Strømsø 3003 Drammen – Tlf.: 90196325
<post@stopdisk.no – <www.stopdisk.no

Dersom det var tilfellet, kunne vi vært svært fornøyde med å bli omfattet av de fleste tiltakene i planen, siden det er nettopp denne handlingsplanen vi vil henlede oppmerksomheten på når det gjelder retning, perspektiv og tiltak.

Men vi antar at dette handler om en lite gjennomtenkt formuleringen, siden funksjonshemmede i aller høyeste grad må sies å være en utsatt gruppe.

Dessuten presiseres det i handlingsplanen hvilke grupper som er omfattet:

Noen tiltak i planen er spesifisert til å gjelde en avgrenset gruppe, for eksempel personer med innvandrerbakgrunn, muslimer eller samer. Der tiltaket ikke er avgrenset på denne måten, så omfattes alle som utsettes for rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet og religion.

Det er klart at funksjonshemmede som utsettes for rasisme, vil være omfattet av planen, men det samme kan sies om øvrige handlingsplaner på grunnlag av hhv. funksjonsevne, antisemittisme, muslimhat, LHBTIQ osv.

Når vi trekker frem dette poenget, er det fordi vi stadig erfarer at formuleringen «rasisme og diskriminering» brukes som om alle diskriminerte grupper er inkludert, mens det i realiteten viser seg ved nærmere ettersyn at funksjonshemmede kun nevnes i opplisting av grunnlag eller som en tilføyelse f.eks.: «funksjonshemmede kan også oppleve...»

Vi håper regjeringen vil være bevisst på å ivareta reelt mangfold i sin politikk.

2.1 Fravær av et -ismeperspektiv

Med retning mener vi at strategien og handlingsplanen har et tydelig mål å bekjempe diskriminering med målrettede tiltak, jf. handlingsplaner mot rasisme og diskriminering.

Et slikt perspektiv ville tatt utgangspunkt i at funksjonshemmede diskrimineres, *funksjonsdiskriminering* jf. **St.meld. nr 23 (1977-1978) Funksjonshemmede i samfunnet**.

Sagt på en annen måte; mangler et tydelig *-ismeperspektiv* som legger føring for innsatsene og tiltakene. På norsk mangler vi et begrep som tydeliggjør at funksjonshemmede utsettes for nøyaktig det samme fenomenet som andre utsatte grupper som betraktes som underlegne: diskriminering, undertrykking, forakt mm., slik det engelske begrepet *disablism* gjør.

For oss er det åpenbart at manglende *-ismeperspektiv*, skyldes fraværet av erkjennelse av at det er *disablism* som må bekjempes i strategien og handlingsplanen, i skarp kontrast til øvrige handlingsplaner der bekjempelse av *-ismer* er selve premisset for planene.

Man skal ikke undervurdere betydningen av å ha et begrep, noe den verdenskjente aktivisten Rachel Hurst og Tony Manwaring skriver i forordet til en rapport i 2004:

*"Some may feel uncomfortable with the term disablism. Why talk about another 'ism'? The facts speak for themselves. As this report shows, when you start to look at the lives of disabled Britons you have to draw the conclusion that disablism exists. If you do not name that which has to be defeated, it will not be beaten."*²

Til tross for at vi får 50 treff på diskriminering, inngår de aller fleste i beskrivelser av hva som finnes av lovgivning og ombud. I tillegg nevnes et par studier som er gjort for lenge siden. Det samme gjelder de 21 treffene i handlingsplanen.

Strategien ble utformet av den forrige regjeringen og er uttrykk for dens ståsted.

I forbindelse med revideringen vil vi oppfordre regjeringen til å ta en gjennomgang av egen politikk, slik den kommer til uttrykk gjennom dens egne handlingsplaner, og ikke minst sammenligner med handlingsplanene mot rasisme og diskriminering fra 2002 og frem til nå. Det vil avdekke hvor ulikt erkjennelsesnivået er når det kommer til bekjempelse av *-ismer*.

² <https://demos.co.uk/wp-content/uploads/files/disablism.pdf>

<http://www.theguardian.com/society/2004/may/26/voluntarysector.guardiansocietysupplement>

Denne strategien og planen inneholder knapt et tiltak for å bekjempe og identifisere diskriminering, herunder arbeidslivsdiskriminering, mobbing, hets, hat og integritetskrenkelse.

Igjen viser vi til tiltakene i handlingsplanene mot rasisme og diskriminering som rettesnor.

På side 20 i handlingsplanen finner vi ett lite avsnitt om diskriminering og hatkriminalitet. Men det er kun ett tiltak mot hatkriminalitet, noe vi kommer tilbake til nedenfor om behovet for en egen handlingsplan mot hatkriminalitet.

2.2 Behandlingen av mangfold, representasjon, demokrati

Vi vil karakterisere strategien som en strategi for administrative og organisatoriske grep.

De ulike perspektivene kommer også til uttrykk i planenes behandling av demokrati og representativitet. Mens demokrati og debatt er viet et helt kapittel i ***Handlingsplanen mot rasisme og diskriminering på grunnlag av etnisitet og religion 2020-2023***, hvor representativitet i politikken også er et tema, belyst med tall og fakta, legges hovedvekten på brukervedvirkning og Råd for funksjonshemmede i denne strategien og handlingsplanen. Det faktum at det ikke finnes tilsvarende forskning om representasjon blant folkevalgte eller om deltakelse ved valg, blir ikke nevnt.

Vi minner om at ISFs studie av ***demokrati, tillit og politisk ulikhet*** ikke omfatter funksjonshemmede, fordi forskerne mangler registerdata.

Temaer som ytringsfrihet og mediers rolle, herunder representasjon både i redaksjonene og i debattene og spaltene, blir ikke behandlet i strategi og handlingsplan.

Et annet eksempel er at målet om økt mangfold går igjen i hele planen mot rasisme og diskriminering og i svært mange av tiltakene. Mangfold er ikke et vektlagt hensyn i strategien og handlingsplanen for funksjonshemmede. Begrepene likestilling og mangfold brukes mer som honnørord, løseord fra tiltakene, og primært er mangfold knyttet til kulturlivet.

3) Videreføring i flere handlingsplaner

Etter vår mening er det behov for flere handlingsplaner for å kunne ivareta funksjonshemmedes menneskerettigheter på en skikkelig måte.

Funksjonshemmede er en svært heterogen befolkningsgruppe og utfordringene vil til dels være svært ulike. Til sammenligning viser vi til at regjeringen har funnet det nødvendig å lage egne planer mot antisemittisme, muslimhat, hets og diskriminering av samer og antisiganisme, i tillegg til planen mot rasisme og diskriminering. Samtlige har en klar retning som speiles i tittelen.

Vi tar ikke stilling til hvorvidt en tilsvarende handlingsplan bør rette seg mot både diskriminering, hets, mobbing og hatkriminalitet, eller bare hatkriminalitet. Men tiden er overmoden for å innføre en handlingsplan mot hatkriminalitet mot funksjonshemmede, og med det få slutt på den forskjellsbehandlingen som vi er gjenstand for i dag.

3.1 Handlingsplan for bekjempelse av hatkriminalitet mot funksjonshemmede

Handlingsplan mot hets, forakt og hatkriminalitet mot funksjonshemmede.

Til tross for at funksjonshemmede er Norges største minoritet, er vi den eneste særlig utsatte minoriteten som mangler en tilsvarende handlingsplan. Vi har frontet kravet om en

handlingsplan mot hatkriminalitet i 20 år. Da vi fikk gjennomslag for rettslig vern i straffeloven i 2006, innført i 2013, regnet vi med at det ville følges opp av en handlingsplan. Det hører med til historien at vi ikke etterspurte gruppespesifikke handlingsplaner mot hatkriminalitet mm., men en felles som ivaretok alle grunnlag og dermed ville likestille alle særlig utsatte grupper og gjøre det enklere for de ansvarlige å forholde seg til tiltakene. Men ettersom samtlige regjeringer har valgt gruppespesifikke handlingsplaner som inneholder tiltak mot hatkriminalitet (hhv. etnisitet, religion, LHBTIQ i tillegg til de 3 nye ovennevnte), har vi de siste årene, også måttet velge en slik tilnærming.

Årsaken til at funksjonshemmede ikke har fått en plan til bekjempelse av hatkriminalitet, kan kun ligge i at norske myndigheters manglende erkjennelsesnivå. Verken forskning om utsatthet for hatytringer og annen hatkriminalitet, eller statistikk over antall anmeldelser, kan forklare at en særlig utsatt gruppe, ikke blir likebehandlet med øvrige utsatte grupper. Anmeldelsesstatistikken for 2020 viser tvert imot at målrettet innsats er påkrevet:

Etter motiv for anmeldelsen var fordeling slik: etnisitet: 67 prosent, religion: 17 prosent, seksuell orientering: 12 prosent, nedsatt funksjonsevne: 24 prosent og antisemittisme: 2 prosent.³

Også tallene i hatytringsundersøkelsene som er gjort i 2016 og 2024 viser at vi utgjør en særlig utsatt gruppe, og da spesielt personer med kognitive funksjonsnedsettelse som sjelden fange sopp i store surveyundersøkelser.

Vi viser til CRPD artikkel 16 og 13 og CRPD-komiteens anbefalinger under artikkel 8 og 16. Stopp Diskrimineringen over 20 års kompetanse på DHC (Disability Hate Crime) og har gitt en rekke innspill til ulike regjeringer om hvilke innsatser og tiltak som kreves.

Videre vil vi poengtere at fravær av en handlingsplan, innebærer at funksjonshemmede blir viet mindre oppmerksomhet av alle ansvarlige etater og i opplæring. Dette kommer bla til uttrykk i PODs handlingsplan for inneværende periode.

Funksjonshemmede er ikke inkludert i tiltak på lik linje med andre grunnlag, f.eks. når det gjelder mangfoldskompetanse tiltak 10:

Sikre et mangfoldsperspektiv i hele politiets opplæring og utdanning.

Tiltak 11, 12, 13 og 14 viser hvilke grunnlag man har i tankene:

Kompetanse og kunnskap om samisk språk og kultur, nasjonale minoriteter, kjønns- og seksualitetsmangfold lhbtq+)

Etatene vil prioriterer de tiltakene de er pålagt naturlig nok. Forankring i regjeringens handlingsplaner er derfor en forutsetning for at utsatte grupper ikke blir forskjellsbehandlet. Vi viser til at de tiltakene som gjelder politiet i de gruppespesifikke handlingsplanene også er relevante ift. funksjonshemmede. Men i dag befinner vi oss på sidelinjen, siden tiltakene gjelder de andre vernede grunnlagene.

Vi ber regjeringen gjennomgå tiltakene og kunnskapsgrunnlaget om hatkriminalitet. Gjennomgangen vil vise at politiet er pålagt opplæring, mangfoldskoordinatorer, kontakt med NGOer osv.

Funksjonshemmede er ikke inkludert i Holocaustsenterets årlige undersøkelser av holdninger til ulike minoriteter. Funksjonshemmede er heller ikke inkludert i Fritt Ords regelmessige undersøkelser om utsatthet for hatytringer i programmet Status for ytringsfriheten.

³ Trygghet, mangfold og åpenhet. Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnskarakteristika 2021–2024 s. 78

Det er også gjort omfattende representative studier av utsatthet for hatkriminalitet mot andre minoriteter i regi av ulike forskningsmiljøer, men heller ikke der er vi inkludert.

I de øvrige handlingsplanene er det som nevnt lansert en rekke tiltak mot hatkriminalitet, og det vil trenge en harmonisering av innsatser og tiltak når det gjelder opplæring av politi og straffeapparat, kartlegginger, opplæring av og møteplasser med politi osv.

Erfaringer fra bla forskningsprogrammer under forrige regjering ***Strategi mot hatefulle ytringer***, viser at funksjonshemmede ikke inkluderes når det ikke legges føringer for å ivareta alle utsatte grupper. Programmet SAMKUL fikk 27 millioner, og ikke et prosjekt inkluderte funksjonshemmede i innsatsene mot hatytringer i skolen og på andre arenaer.

Vi vil derfor understreke at staten må legge føringer som sikrer at mottakerne av offentlige finansierte strategier, tiltak, prosjekter og FoU-midler til styrking av kunnskapsgrunnlaget om hatkriminalitet, ikke kan velge ut fra egne interesser hvilke utsatte grupper de inkluderer. Denne praksisen har vist seg å resultere i systematisk utelatelse av funksjonshemmede. Dette kan vi dokumentere om ønskelig.

Vi vil gjerne bidra med vår ekspertise til utforming av handlingsplanen når det blir aktuelt.

4) Strategi og handlingsplan for gjennomføring av menneskerettigheter

Nedenfor kommer vi med noen innspill til strategien og planen som skal følge den de neste 5 år. Våre innspill vil gå på et overordnet plan.

Vi vil imidlertid vise til Handlingsplanen mot rasisme og diskriminering 2024-27, hvor de fleste tiltakene er like relevante for funksjonshemmede. Særlig tiltak som gjelder diskriminering, rapportering, økt mangfold, herunder ledelse og rekruttering, politi, trygt skolemiljø. jf. tiltak 2, 3, 5, 7, 8, 11 til 22, 27, 28, 31, 32, 34 til 47 med unntak av 42.

- **Ved revisjonen av strategien og utforming av ny handlingsplan som følger den, må menneskerettighetene få en sentral plass.**
- **Ta i bruk *Bridging the Gap*-indikatorene som er utarbeidet for å sikre at forpliktelsene i CRPD oppfylles og gir oversikt over status til enhver tid.**

Vi minner om høringen av Norge i 2019 og CRPD-komiteens anbefaling:

6. Komiteen anbefaler at konvensjonsparten:

(a) Inkorporerer konvensjonen i norsk rett, reviderer lovverket i tråd med konvensjonen og utarbeider en helhetlig strategi og handlingsplan med åpne og bærekraftige økonomiske ressurser for gjennomføring av konvensjonen, med en klar fremdriftsplan, i nært, meningsfullt og fullt tilgjengelig samråd med funksjonshemmedes organisasjoner,

Norge ratifiserte CRPD i 2013, og vi mener at strategien og planen må ta utgangspunkt i de menneskerettslige forpliktelser Norge har. I nåværende strategi inngår CRPD stort sett kun i form av en omtale, uten å legge føringer for arbeidet for likestilling.

Anbefalingene forelå ikke da den forrige regjeringen utformet strategien i 2018, men derimot kunne de vært hensyntatt da handlingsplanen ble utformet.

- **Menneskerettsperspektivet og hensynet til funksjonshemmede må inn som premiss i all politikk: mainstream og funksjonshemmet-spesifikk jf. artikkel 1, 3, 4 og 5.**

- **Hensynet til funksjonshemmede må komme inn i all politikk som tar sikte på å fremme likestilling og mangfold, og hindre diskriminering og ekskludering**
- **Det må fremgå av Utredningsinstruksen at dersom tiltak som skal utredes medfører vesentlige likestillingsmessige virkninger jf. LDL og vesentlige virkninger for forholdet til menneskerettighetene, skal saken forelegges ansvarlig departement.**

Vi opplever stadig at funksjonshemmede og CRPD verken inkluderes i mandater, offentlig utvalg, utredninger og andre offentlige dokumenter som er premissgivende for politikken på ulike områder. Dette har vi tatt opp i en lang rekke høringsuttalelser. Etter at disse hensynene ble tatt ut av instruksen og flyttet inn i veilederen, erfarer vi at de er lite synlige og iakttatt. Vi har en lang liste over utredninger hvor disse hensynene er oversett.

- **Stille krav til *reelt* mangfoldsperspektiv i innsatser for likestilling og representativitet i demokratiske prosesser, rekrutteringspolitikk, forskningsprogrammer mv.**
- **Rekruttere personer med kompetanse på marginalisering og diskriminering i ledende stillinger i tiden som kommer.**

Det synes nødvendig å påpeke at det å gjenspeile befolkningen også innebærer å knytte til seg personer fra den største minoriteten i Norge som eksperter på ulike felt.

- **Igangsette «Maktutredning» for å dokumentere funksjonshemmedes posisjon i samfunnet bl.a. grad av og årsaker til utenforskap, samt foreslå menneskerettsbaserte tiltak for å øke reell innflytelse og sikre likestilling på linje med andre minoriteter og majoritetsbefolkningen, jf. artikkel 3, 4, 5 og 29.**

Vi vet at funksjonshemmede er kraftig underrepresentert i demokratiske prosesser og i viktige beslutningsorganer. Et premiss for likestilling er at samfunnet er like opptatt av at funksjonshemmede skal være representert i folkevalgte organer og i regjeringsskollegiet som andre minoriteter. Virkemidlene som tas i bruk for å speile befolkningen må også omfatte funksjonshemmede. I dag avdekker vi at mangfold svært ofte ikke omfatter funksjonsmangfoldet i befolkningen.

Vi minner om at tidligere maktutredninger ikke erkjente at funksjonshemmede utgjør en gruppe borgere som ofte tildeles en svak posisjon i demokratiet. Politiske partier er i liten grad opptatt av å speile funksjonsvariasjon i befolkningen. En maktutredning vil kunne gi oss det kunnskapsgrunnlaget vi trenger for å kunne endre vår posisjon.

Som Manneråkutvalget slo fast i **NOU 2001:22 *Fra bruker til borger*** s. 294:

Utvalget har lagt en politisk analyse til grunn: Når mål eller hensyn knyttet til en samfunnsgruppe glemmes i den grad at det blir et system i det, skyldes dette i stor grad at gruppen har en for svak posisjon til å gjøre sine premisser gjeldende - til å gjøre dem til selvsagte hensyn og premisser. Den svake posisjonen medfører at det ikke røkkes ved myndighetenes legitimitet om gruppen overses, og manglende handling får ingen konsekvenser. Det råder fremdeles en del fordommer som gjør at det ikke er like selvsagt å ta inn hensynet til funksjonshemmede i samfunnsplanleggingen.

- **Det må tildeles ansvar til en offentlig instans for løpende dokumentasjon av systematisk diskriminering og ekskludering av funksjonshemmede sammenlignet med resten av befolkningen, jf. CRPD art 4.3 og 33.3.**

- **Sikre at kunnskapsgrunnlaget for likestillings- og diskrimineringspolitikk i vid forstand ikke har systematiske utvalgsskjevheter og kunnskapshull, art 5 og 31.**

For oss som skal overvåke etterlevelsen av CRPD og arbeide interessepolitisk for likestilling og mot diskriminering og menneskerettsbrudd, er det svært problematisk at det mangler faktagrunnlag på mange samfunnsområder. Dette har vi tatt opp i brev til flere tidligere likestillingsministere de siste 15 årene, og i høringer på flere samfunnsområder, bla høringsuttalelse til inkorporering av CRPD.

Et par svært alvorlige eksempler er at det ikke finnes statistikk over hvor mange vergemål som inngås uten vergehavers ønske og underskrift, og på bruk av tvang ved inngrep som abort og sterilisering overfor personer som er erklært ikke samtykkekompetente

- **Tydeligere statlig styring av FoU og programfestede midler**
Funksjonshemmede må regnes med i alle innsatser for mangfold, representasjon, Statlig finansierte FoU-tiltak forsknings- og utredningsarbeid som skal dokumentere underrepresentasjon på alle samfunnsområder, holdninger til minoriteter osv., må inkludere funksjonshemmede på lik linje med andre minoriteter.

Som påpekt ovenfor, inneholdt **Strategien mot hatytringer** kun ett tiltak som gjaldt funksjonshemmede (en kampanje 3.12.2020) og ingen av midlene til forskning inkluderte funksjonshemmede.

Det samme gjelder en rekke andre offentlig finansierte prosjekter og studier.

- **Styrking av håndhevingsapparatet**

Vi viser til Lundrapporten og vårt innspill til KUD om styrking av håndhevingsapparatet, og vårt høringssvar til høring om etablering av meklingsstilbud.

Vi viser videre til Sivilombudet, SOs uttalelse,⁴ hvor det rettes sterk kritikk av Diskrimineringsnemnda for saksbehandlingsfeil i NFUs klagesak mot Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet som nekter folk adgang til eID på grunnlag av funksjonsnedsettelse.

Vi slutter oss til kritikken og har flere andre eksempler på avgjørelser hvor vi mener at Nemnda ikke utnytter mulighetene som ligger i lovgivningen.

Fra vårt innspill til ytringsfrihetskommisjonen

- **Bestemmelsen om tilrettelegging i Kringkastingsloven må tas inn i Likestillings- og diskrimineringsloven**
- **Utredning og styrking av kunnskapsgrunnlaget om rammevilkårene for funksjonshemmedes ytringsfrihet, herunder mediepolitikken, og sørge for at funksjonshemmede inkluderes i statlig støttede FoU-tiltak som skal dokumentere underrepresentasjon mv. av minoriteter i media.**

Som kommisjonen påpeker, finnes det: *...lite forskning på og knapt representative studier av hvilke erfaringer mennesker med funksjonsnedsettelser har med bruk av ytringsfriheten.*

I kapittelet om ytringsfrihetens stilling i Norge anbefaler kommisjonen at det gjøres slike studier (se kapittel 5.7). Kommisjonen foreslår at det skal opprettes et fast program for forskning på status for ytringsfriheten som viderefører studiene som er gjort i regi av Fritt Ord de siste årene. Videre foreslår de flere studier av ulike minoriteters bruk av og erfaringer med ytringsfrihet, inkludert minoriteter.

⁴ <https://www.sivilombudet.no/uttalelser/diskrimineringsnemndas-uttalelse-i-sak-om-tilgangen-til-digitale-offentlige-tjenester/>

Vi ser med beklagelse på at regjeringen ikke følger opp forslaget til kommisjonen i sin strategi for ytringsfrihet: *Ytringsberedskap*.

Det ser ut til at regjeringen ikke ser behovet for at staten etablerer et fast program.

Vi minner om at Fritt Ords program *Status for ytringsfriheten* ikke inkluderer funksjonshemmede i sine kartlegginger. Det er påkrevet at staten tar ansvar og finansierer forskning som gjelder de mest grunnleggende politiske menneskerettigheter.

Vi viser for øvrig til vårt innspill til kommisjonen og vår høringsuttalelse til *NOU 2022:9 En åpen og opplyst samtale*.

- **Staten må utvikle opplæringsprogram for journalister i samarbeid med funksjonshemmedes organisasjoner, art 8.**

Rettsikkerhet

- **Rettsikkerhetsmekanismene er for dårlige for å hindre tvang ved irreversible inngrep som abort og sterilisering**

Dette har vi redegjort grundig for i våre høringssvar til hhv. vergemålsloven og *Prop. 162 L (2025-26)* om inkorporering av CRPD i Menneskerettsloven.

- **Rett til tilpasning av avhør av mistenkte må nedfelles i straffeprosessloven**

Det har skjedd lite på dette området siden det dobbelte justismordet på Fritz Moen.

Forskning avdekker at de samme feilene begås fremdeles som følge av at det ikke sikres at mistenkte faktisk forstår hva som blir sagt i avhør.

Vi er kjent med at Riksadvokaten har utarbeidet retningslinjer og at KRIPOS og PHS har utarbeidet en veileder om avhør av sårbare personer. Sistnevnte bruker diagnose som kriterium, noe som klart strider mot CRPD.

- **Beslutningsstøttelov må utredes og erstatte vergemålsloven jf. art 12**

Slik vi ser det har dialogmøtene med JD som er nedfelt i handlingsplanen kommet til veis ende. Vi fastholder at vergemålsloven må erstattes av en beslutningsstøttelov jf. art 12.

Det er gjort noen viktige presiseringer i vergemålsloven, men endringene vil som vi viser i vårt høringssvar til forslag om endringer i vergemålsloven, ikke sikre selvbestemmelsen til personer under vergemål.

- **Rettsikkerhetsmekanismene må styrkes betraktelig i tråd med CRPD**

Vi viser til vårt høringssvar til Prop 162 L hvor vi tar opp behovet for å styrke rettsikkerhetsmekanismene for å hindre at menneskerettsbrudd skjer overfor personer som omfattes av art 12, 14 og 15.

Norsk lovgivning om samtykkekompetanse og beslutningskompetanse sikrer ikke mennesker god nok rettsikkerhet. I den grad mennesker faktisk ikke får bestemme selv, fordi man har funnet at de ikke har samtykkekompetanse, oppstår faren for overgrep fra statens side.

Dette gjelder bruk av tvang og at personen i realiteten er fratatt rettslig handleevne uten dom. Siden vi så langt ikke har nådd frem med vårt standpunkt om at dette er i strid med CRPD, vil vi fremheve behovet for å få på plass strenge kontrollsystemer og sikre fullt innsyn.